

Når grensene sprenges¹

(Publisert som: Rekdal, O. B. (2011). Når grensene sprenges: Om eksploderende dusjdører i norske aviser. *Norsk medietidsskrift*, 18(4), 371-379.)

Det var noe kjent med historien jeg akkurat hadde lest: Et avisoppslag om en dusjdoor av glass som regelrett hadde eksplodert, tilsynelatende helt uten forvarsel. Heldigvis ble ingen alvorlig skadet, men artikkelen inneholdt flere opplysninger som gjorde det åpenbart at dette kunne gått langt verre hvis omstendighetene hadde vært bittelitt annerledes. Mye tyder på at hendelsen kan brukes til å forstå hvor sentral plass trygghet og forutsigbarhet har fått i norsk kultur, og hvor absurde utslag dette av og til kan gi.

Jeg mente altså å ha lest en lignende historie tidligere og tok meg tid til å oppsøke en norsk avisdatabase og søke på kombinasjoner av ulike relevante ord, og de første var "glass" og "eksploderte". Jeg fikk flere hundre treff, men siden dette var snakk om korte avisartikler var det en overkommelig oppgave å skimme gjennom alle sammen.

De fleste av oppslagene kunne skrelles vekk som irrelevante bare ved å lese overskriftene, og svært mange av disse uinteressante treffene dreide seg naturlig nok om terror, bomber og krig i land langt borte. Min interesse var imidlertid eksplosjoner som forekommer her hjemme hos oss på berget, inne i de ellers så trygge husene våre, og spesielt inne i det aller helligste og mest intime rommet av dem alle, nemlig dusjen.

Det er nok ingen tvil om at jeg virkelig hadde lest, ikke bare én, men sannsynligvis ganske mange lignende avisartikler tidligere. Norske hjem var nemlig tungt representert på den elektroniske trefflista mi, og uten den minste anstrengelse fant jeg en lang rekke beskrivelser av tilfeller hvor dusjdoorer av ulike slag har eksplodert. Jeg fant også noe jeg ikke har vært like klar over; at det samme kan skje med glassbord, og flere andre typer glassprodukter.

VG, 19/3-2004, s. 18

Det som er fellesnevneren for avisoppslagene om slike eksplosjoner er at det er snakk om såkalt herdet glass, en type som i utgangspunktet er meget sterkt, men som inneholder indre spenninger som gjør at når det først knuser, så knuser det til gangs. Det går bokstavelig talt i tusen knas. Det er ingen tvil om at det var dusjdoorer eller dusjkabinett som gikk igjen oftest på trefflista mi, og det skulle vise seg, akkurat som jeg hadde på følelsen, at det var en lang rekke fellestrekk ved disse avisoppslagene.

Spalteplass og effekter

Det sier seg selv at når mennesker ringer avisa for å fortelle om slike eksplosjoner, så er det fordi opplevelsen har gjort et dypt inntrykk på dem. Ofrene er gjerne i sjokk, selv mange timer etter hendelsen, og enkelte er helt klar på at de har gjennomlevd sitt "hittil verste mareritt"

Leserstorm om dusjvegger som eksploderer

(*Adresseavisen*, 16/6-2007, s.2). Når journalistene ankommer så kjapt at de rekker å ta bilde før feiekosten er tatt i bruk og eventuelle blodflekker tørket opp, forteller dette også at vi har å gjøre med hendelser som gjør inntrykk på langt flere enn de som direkte rammes. Journalister skriver ting som folk vil lese, og mitt lille søk dokumenterer til fulle at etterspørselen etter beretninger om eksploderende dusjdoorer har vært både stor og stabil over de to siste tiårene, i alle fall her i Norge.

I noen tilfeller finner avisene disse hendelsene så interessante og viktige at de får både én og to helsider av redaktøren, gjerne supplert med fargebilder av åstedet, spesielt hvis det er blod

involvert. Et slående trekk med disse oppslagene er at avisenes spaltemetre synes å stå i et anstrengt forhold til hvor alvorlige personskader eller materielle ødeleggelser hendelsen forårsaket. Flere av ofrene måtte riktignok til legevakten, og noen av dem "måtte sy" eller "lappes sammen". Det er imidlertid få numeriske angivelser av antall sting i disse avisoppslagene, og for de av oss som kjenner litt til folkelig retorikk omkring kutt og overfladiske sår av ulike slag, er det grunn til å tro at noen av disse profilerte ofrene kom hjem fra legevakta med null sting, men "lappet sammen" med opptil flere plasterlapper.

Om skadeomfanget er ubetydelig legger dette åpenbart ingen demper på den kontinuerlig høye nyhetsmessige markedsverdien for slike hendelser, og en del av årsaken ligger nok i hvor flinke journalistene er til å finne virkemidler som kan dramatisere dem.

Størrelse på oppslag og bruk av fargebilder er gjerne ledsaget av en

Aftenposten.no, 11/8-2010

VG, 6/3-2006, s. 10

De sårbare små

I noen tilfeller var det barn like i nærheten av eksplosjonen, og noen av dem måtte også sendes til legevakten for å bli sydd eller lappet sammen på annet vis. Det mest slående er imidlertid hvordan barn som *ikke* var til stede i eksplosjonsøyeblikket, likevel er sentrale i avisoppslagene. Her finner vi den ene historien etter den andre som forteller om hvordan barn og barnebarn og nabobarn og andre barn like i forveien eller dagen før oppholdt seg akkurat der, eller like i nærheten av der hvor eksplosjonen skjedde.

Er det ingen barn å hente inn i historien kan man vise til at offerets gravide kone kunne ha vært i dusjen da det smalt. Mannen som beretter om denne muligheten retter også

Trønderavisa, 26/4-2008, s. 6-7

lang rekke andre effekter, og

helsiden i VG 6. mars 2006 er særdeles vellykket i så måte.

Overskriften er kort og dekkende, "BLOD-BAD", supplert med to nærbilder av blodet på badet, og til slutt en firetrinns instruks til alle oss som slapp unna akkurat denne gangen, med tittelen "Slik stanser du en blødning".

Ofrenes, og ikke minst journalistenes ordbruk står i stil med slike bilder og overskrifter, og bidrar ytterligere til å rettferdiggjøre kostnadene med så store og fargerike oppslag. I følge en glassmester jeg har snakket med kommer det vanligvis et slags "poff" når herdet glass knuser, men i disse oppslagene brukes det gjerne metaforer hentet fra krig og livsfarlige skytevåpen, som for eksempel "bombe", "dunder og brak" og "pistolskudd". De små bestanddelene av det knuste glassproduktet beskrives gjerne som prosjektiler av ulike slag, og det klart vanligste er "splinter", av og til i formen "splintregn".

oppmerksomheten mot en helt annen kategori av sårbare små, og som også kunne vært i dusjen da eksplosjonen fant sted. Han gir klart uttrykk for takknemlighet for at han kom seg gjennom hendelsen uten å miste "utstyret" sitt, og oppgir lettelsen over at det gikk så bra som en del av forklaringen for hvorfor han ventet i et og et halvt år med å nevne saken for media, noe som åpenbart ikke reduserte VGs (19/3-2004) interesse for den.

Bladet Tromsø (14/1-2010) meldte om en 20-årig kvinne som opplevde at bakruta på bilen hennes knuste mens hun var ute og kjørte. Den unge sjåføren hørte smellet, men oppdaget ikke hva som hadde skjedd før hun var kommet fram til bestemmelsesstedet. Lokalavisa ble tipset og grep saken, og kunne fortelle om en åpenbart fattet og blid jente som ga uttrykk for at hun var glad

for at hun ikke hadde hund. En hund kunne naturligvis, hvis den hadde eksistert, og attpåtil hadde vært med på kjøreturen, ha ligget i baksetet der hvor glassbitene falt ned.

Sinne og frykt

Et gjennomgangstema ved disse avisartiklene er naturlig nok at ofrene er lykkelige over at det gikk så bra som det gjorde. Mange er likevel sinte og opprørte over at noe slikt som dette i det hele tatt skal kunne skje. Flere av dem krever at produktet som eksploderte må forbys slik at andre kan slippe å bli

Mor om IKEA-bord: - Dette er udetonerte bomber

IKEA er kjent med at bord av herdet glass kan eksplodere

[vg.no, 16/8-2009](#)

utsatt for samme traume. I en av sine påfallende mange eksploderende-glass-artikler nøyer ikke VG (19/9-1994, s. 22) seg med å formidle om et krav om forbud, men maner til umiddelbar handling. Ingressen lyder "Har du en dusjvegg av typen Ifö Calypso med buet, sjøgrønt herdet glass, er det bare å komme seg ut forttest mulig". Dagsavisen (24/10-2008, s. 9) innleder en artikkel om et eksplodert glassbord med at "[t]usenvis av familier i Norge har potensielle bomber i stua". I et oppslag om en komfyrdør av herdet glass hadde VG (10/4-1996, s. 14) 12 år tidligere allerede konkludert med at "[e]n rekke husstander kan ha tidsinnstilte bomber på kjøkkenet". Norske hjem er med andre ord minebelagt, og det er all grunn til å trø varsomt når vi våger oss inn der hvor vi bor.

Enkelte ofre er mindre opptatt av advarsler, forbud og forebygging, men desto mer av sine egne lidelser og tap som følge av hendelsen. I et tilfelle dreier det seg om en 22 år gammel mann som slett ikke var fornøyd med at leverandøren installerte en ny dusjdør hjemme hos ham. Hvis VG har sitert denne unge mannen korrekt ville han ikke bare ha erstatning for klærne som hadde fått glassbiter på seg, men han skal også ha ytret krav om "en oppreisning for tort og svie. Tross alt var jeg uten dusj i én uke" (VG, 5/1-2004, s. 10).

Nok en bombe fra leverandøren

Journalister gjør av og til det som kalles "research", og det er flere innslag av noe som ligner på dette i artiklene jeg nå har lest om eksploderende dører, bord og vindu. Journalistene har kontaktet leverandørene av produktet som eksploderte, og her er det også klare mønstre og fellestrekk. Alle er enig i at dette er beklagelig, ofrene tilbys vanligvis erstatning i form av splitter nye produkter, og ingen har hørt om alvorlige personskader. I flere av disse intervjuene kommer det fram en regelrett forbløffende opplysning, for ikke å si bombe.

Det er faktisk meningen at disse glassproduktene skal eksplodere, eller som ekspertene kaller det, "granulere", når de først skal knuse. En dusjdør, et bord, eller en vindusrute som eksploderer/granulerer i tusen knas er langt mindre farlig enn andre og mer vanlige typer glassprodukter som knuser. Sistnevnte har en lei tendens til å danne giljotinlignende fragmenter som er egnet til å kutte opp både det ene og det andre, ikke bare mannlige kjønnsorganer, men også andre kroppsdeler som kan være enda mer avgjørende for liv og helse.

En konsekvens av dette er at herdet glass slett ikke er forbudt, men påbudt i en lang rekke tilfeller, for eksempel i dører som er nærmere gulvet enn et visst antall centimeter (18 tommer er grensen i USA). Det som kalles "eksplosjonsfarlig glass" i norske media går gjerne under betegnelsen "safety glass" eller "herdet sikkerhetsglass" innen glassbransjen, og sikkerheten ligger ikke først og fremst i at glasset er herdet og sterkt, men i at det når det knuser danner små og relativt ufarlige glassbiter, gjerne kalt "granulater" av ekspertene, og "splinter" av ofre og journalister.

Når dusjdører, bord og vindu granulerer er dette med andre ord en konsekvens av at sikkerhetstiltakene fungerer som de skal. Glassmestere og leverandører som gjentar dette poenget

- Heldigvis var ikke barna hjemme

Ungar Erika Csilla tvill barn pistol 3 stas ved kjøkkenbordet, venter nevner

[Adressa.no, 28/8-2009.](#)

[Kombinasjonen av herdet glass og barn representert "indirekte barnemisshandling" ifølge en av leserkommentarene.](#)

gang på gang ser imidlertid ikke ut til å få noe som helst gjennomslag for det. Historiene om eksploderende glass fortsetter å florere, en endeløs rekke skandaløse hendelser, alle med mirakuløst lykkelig utgang for gravide, barn og andre sårbare små, og med gjentatte krav om at produktene laget av dette sikkerhetsmaterialet må forbys.

Nå skal vi være forsiktig med generaliseringene, og det bør nevnes at ikke alle lesere lar seg engasjere like sterkt av disse historiene. En leserkommentar til et av de ferskeste oppslagene (BT, 9/2-2011) lyder som følger: "Kjempenyheter!!!! Kanskje jeg skulle ringe avisene neste gang jeg gjør noe like spennende, som å rydde i skoffen med sokker". Det er kanskje en litt brutal måte å si det på, men denne leseren har et poeng.

Nøkternt sett er nok dette ubetydelige hendelser, og det er heldigvis slik at de færreste av oss løper til avisa om vi opplever et uventet smell i våre nære omgivelser, eller plutselig må bruke feiekosten på et tidspunkt vi helst skulle gjort noe annet, for eksempel å sortere sokker. Hva er det da som gjør at vi og våre journalister går fra konseptene når dusjdører og andre ting laget av herdet glass granulerer? Her trenger vi åpenbart en helt annen type eksperter enn de som arbeider innen glassbransjen.

Antropologene kommer!

Omtrent på den tiden herdet glass ble tatt i bruk i fullt monn publiserte antropologen Mary Douglas en bok som skulle bli en av de mest siterte innen samfunnsvitenskapene: *Purity and danger* (1966). Douglas mente vi alle har et grunnleggende behov for å sortere omgivelsene våre, og vi gjør dette gjennom å etablere ulike typer grenser som holder kategorier av ulike ting og tang skilt fra hverandre. Havner noe på feil sted blir det "matter out of place", og det skapes en uorden som kan oppleves som ekkelt, urent eller regelrett skremmende.

En artikkel i *Bergens Tidende* (23/10-2010) forteller om en mann som satt og så på en Robin Hood-film da glassbordet foran ham eksploderte/granulerte. I dette tilfellet lød det som "et haglekudd" og man kan naturligvis spekulere i om dette haglekuddet kan ha blitt opplevd spesielt rystende ("hjertet stoppet", ifølge hovedpersonen) siden offeret befant seg fordypet i en tidsalder da slike våpen enda ikke var oppfunnet. Denne stakkars mannen fikk ikke bare et uventet smell, men også en lyd som var fullstendig "matter out of place", rett inn i begge ørene og videre inn til alt det kompliserte som ligger mellom dem. Det er kanskje der inne forklaringen ligger.

Mary Douglas og hennes understreking av at vi alle trenger å sortere omgivelsene våre kan nok brukes på enda mer overbevisende måter for å forklare hvorfor eksploderende glass oppleves som så dramatisk. Noen av grensene mellom kategoriene våre har materielle manifestasjoner, og flere av dem er faktisk laget av herdet glass. En dusjvegg er en viktig grense til vårt aller mest intime rom, og når den plutselig forsvinner med et poff, eller med "dunder og brak", dreier dette seg om noe langt mer dyptgripende enn småkutt i øvre hudlag. Et bord som forsvinner innebærer at grensene for hva som hører hjemme på gulvet, og hva som bør stå på bordet opphører, og jenta som priste seg lykkelig over at hun ikke hadde en hund, opplevde at skillet mellom den private innsiden av hennes Ford Mondeo og resten av den store verden plutselig var blitt opphevet.

Siden herdet glass av og til er sammenfallende med viktige og kulturelt baserte skillelinjer, og dermed noe grunnleggende i oss alle, får vi oss derfor en skikkelig støkk når den materielle manifestasjonen av deler av det mentale sorteringsapparatet vårt plutselig forsvinner. Vi opplever umiddelbart og instinktivt slike hendelser som rystende, men skjønner ikke helt hvorfor, spesielt ikke etter at glassmestrene har fått sagt sitt. Hvis ikke hele saken skal legges død, må vi spe på med alt vi har av dramatiske virkemidler og fantasifulle utgreiinger om hva som *kunne* ha skjedd. Men er dette den fulle forklaringen på det eksotiske trekket vi har funnet ved oss selv?

Trygghet og forutsigbarhet

For over tretti år siden opplevde jeg faktisk en skikkelig granulering selv, og som jeg først nå ble minnet på gjennom å lese om jenta som heldigvis ikke hadde hund. Jeg kjørte bil i 80 km/t da frontruta granulerte med et poff, sannsynligvis etter å ha blitt truffet av en stein eller en løsnet pigg fra bilen foran. Det mest ubehagelige i dette tilfellet var at jeg plutselig ikke kunne se noen verdens

ting fordi alle de bitte små og ugjennomsiktige bitene ikke ramlet ut av vindusrammen. Den gangen var jeg ung og snartenkt, og jeg kjørte umiddelbart knyttneven gjennom ruta, slik James Bond ville gjort, og fikk laget et hull slik at jeg kunne se nok til å få styrt bilen trygt ut på veiskulderen. Det falt meg dessverre ikke inn at jeg kunne ringe til avisa og be dem komme og ta bilde før jeg tørket blodet av hånda mi, og gikk dermed glipp av denne sjansen til noen dagers berømmelse.

Når jeg tenker meg om er det kanskje ikke er noen selvfølge at norske journalister i på 1970-tallet ville vært like interessert i eksploderende glass som de åpenbart er i dag. Det blir naturligvis spekulasjoner, men jeg mener å huske at mange var opptatt av eksplosjoner og bomber av helt andre slag på den tiden, for eksempel napalm- eller atombomber.

Uansett hvor vellykket eller mislykket min lille antropologiske analyse av eksploderende kulturelle grenser måtte være, er det likevel grunn til å reflektere over den formidable norske nyhetsdekningen av granulerte glassprodukter. Selv om vi kanskje har klart å forklare hvorfor mange av oss opplever akkurat denne typen smell som litt mer skumle enn andre typer smell, er det likevel noe ubegripelig ved dimensjonene på, og mengden av, avisoppslag om slike hendelser.

Vi har skapt et samfunn i ytterkanten av resten av verden hvor krav og rettigheter til trygghet og forutsigbarhet er blitt en så integrert del av oss at vi føler vi har full rett til å skrike ut våre frustrasjoner, og å starte en nådeløs klappjakt på syndebukker hver gang vi får oss en mer eller mindre liten støkk. Poenget kommer kanskje best fram ved å gå tilbake til oppslagene jeg glatt hoppet over som irrelevante: de om terror og krig og sånn. Det er helt sikkert mange dusjkabinett av herdet glass i Irak også, men jeg er rimelig sikker på at avisene der ikke bruker mye spalteplass på de av dem som granulerer.

”Livet er urettferdig, innse det og kom deg videre” er tittelen på en annen av de irrelevante artiklene (VG, 1/11-2001: s. 22-23) jeg fikk opp på da jeg søkte etter eksplosjoner i dusjene våre. Den handler Lasse Gustavson, den svenske brannmannen som første uken på jobben fikk fingrene og ansiktet sitt svidd bort i en propangasseksplosjon. Han livnærer seg av å holde foredrag om det å sette pris på livet, og han er en levende manifestasjon på at det av og til kan være nyttig å stanse opp og sette ting vi bruker tid og krefter på i perspektiv. De mange nordmenn som så langt har sett, og ikke minst hørt Gustavson, vil kanskje tenke seg om to ganger før de ringer avisa for å fortelle om noe som har granulert, og de vil muligens også vegre seg mot å bruke ordet ”eksplosjon” om det de har blitt utsatt for.

Et lite tips til slutt

De som fortsatt måtte insistere på at det er skandaløst at herdet glass kan oppføre seg på den måten det av og til gjør, bør nok overveie å bruke pleksiglass eller dusjforheng som grense inn til sitt mest intime rom. Skulle slike løsninger innebære en estetisk uutholdelig påkjønning, kan kanskje Klubben Hotell i Tønsberg ha nyttige tips om leverandører som kan hjelpe med å løse problemet. Hotellet har, ifølge *Nettavisen.no* (13/4-2011), planer om å installere en skuddsikker dusj i suiten de innreder til ære for Kristian Valen, en ung mann som kom i skade for å skyte i stykker sitt dusjkabinett med maskingevær etter en fuktig kveld på byen (*vg.no*, 9/5-2007). Har man penger til det, kan det kanskje være lurt å være føre var.

¹ Tusen takk til Nina Kristiansen, Karen Marie Moland og Lars Nyre for viktige innspill. Denne artikkelen ble sluttført i mai 2011, og bør leses som et bidrag til studiet av vårt lille land slik det fremstod før 22. juli, 2011.